

تحلیل فرصت‌ها و چالش‌های توسعه دیپلماسی شهری در کلانشهر تهران

میثم بصیرت^۱، سید مصطفی جلیلی^۲

^۱ استادیار دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

^۲ کارشناس ارشد مدیریت شهری، دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

(تاریخ دریافت مقاله ۹۳/۴/۲۴، تاریخ پذیرش نهایی: ۹۳/۷/۵)

چکیده

فرآیند جهانی شدن، ابعاد و پیامدهای آن بیش از سه دهه است که در حوزه‌های مختلف موضوعی و در سطوح مختلف شهری، به کانون بحث‌های محققان علوم شهری بدل گشته و موجب شکل‌گیری پاسخ‌ها و نظریات جدیدی در حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری شهری شده است. یکی از تحولات حاصل شده در این عرصه، اهمیت یافتن دیپلماسی شهری، به عنوان گونه‌ای نوین از اشکال دیپلماسی است. بررسی‌های مقاله حاضر که با تکیه بر روش تحلیل داده‌های ثانویه و روش فراتحلیل انجام پذیرفته، نشان می‌دهد تهران با وجود فرصت‌هایی چون روابط خواهرخواندگی با تعدادی از شهرهای جهان، حضور در برخی از نهادهای بین‌المللی حوزه توسعه شهری و موقعیت ژئوپلیتیک و جایگاه ویژه در روابط منطقه‌ای، به سبب موانع مختلفی چون چالش‌های سیاسی برخاسته از سطح ملی، فقدان چارچوب نهادی لازم در حوزه توسعه دیپلماسی شهری و نیز آماده نبودن زیرساخت‌ها و شرایط نرم افزاری لازم، تاکنون نتوانسته است به جایگاهی درخور در عرصه دیپلماسی شهری دست یابد. این در حالی است که تحقق نقش‌آفرینی فعال تهران در عصر دیپلماسی شهری می‌تواند منافع پایداری را چون امکان پذیرش تبادلات تجاری و دریافت کمک‌های فنی و مالی، کاهش تأثیرات نامطلوب تصمیمات و سیاست‌های نهادهای فراملی، افزایش امکان چانه‌زنی و کسب امتیاز در سازمان‌های بین‌المللی به منظور برون‌رفت از محدودیت‌های حاکم بر نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به ارمغان آورد.

واژه‌های کلیدی

جهانی شدن، تهران، دیپلماسی شهری، رقابت‌پذیری شهری، مدیریت شهری.

مقدمه

این میان می‌توان پژوهش‌های انجام شده را توسط فریادی (۱۳۸۱)، تاجبخش (۱۳۸۵، ۱۳۸۴)، معرفت (Marefat, 2004)، احمدی ترشیزی (۱۳۸۴)، شورت (Short, 2004)، محمدی (۱۳۹۰) و مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران (۱۳۹۰) یاد کرد. در این شرایط با وجود برخی فعالیت‌های موردی انجام شده در باب موضوع جهانی شدن و شهر ایرانی، سوابق مطالعاتی فوق هم چنان ناکافی به نظر می‌رسند و هیچ‌گونه جمع‌بندی خاصی برای بهره‌برداری سیاست‌گذاران ارائه نشده است.

همکاری‌های بین‌المللی شهرها برای بهره‌مندی از فرصت‌ها و مدیریت چالش‌های جهانی شدن می‌تواند به دو صورت مورد توجه قرار گیرد که عبارتند از: ۱. همکاری‌های بین‌المللی شهر با شهر در قالب خواهرخواندگی، ۲. همکاری‌های چندجانبه در قالب عضویت و فعالیت در سازمان‌های تخصصی بین‌المللی که این نوع از همکاری‌ها جزء با در پیش گرفتن دیپلماسی شهری میسر نیست. در این راستا ارکان نظام مدیریت شهری (شهرداری‌ها و شوراهای شهر) می‌توانند از طریق ابزار دیپلماسی شهری فعال در سازمان‌های بین‌المللی شهری، از مشارکت حداکثری دیگر شهرهای تأثیرگذار در مدیریت شهری بهره‌مند شده و نیز از این رهگذر، سهم و میزان مشارکت خود را در حکمروایی جهانی و محلی افزایش دهند. نوشتار حاضر تلاش می‌کند ضمن تبیین اهمیت پیگیری رویکرد دیپلماسی شهری، به طرح و بحث تجربه تهران بپردازد.

از پایان دهه ۸۰ میلادی بدین سو، مطالعه در زمینه پیوند شهر و جهانی شدن با تحولی جدی مواجه شده است، شهرهای جدید عصر جهانی شدن با عناوین مختلفی مانند جهان شهر، شهر اطلاعاتی^۲، شهر-دنیا^۳ و شهر جهانی^۴ مورد توجه قرار گرفته‌اند و در ابعاد مختلف این موضوع، پژوهش‌های متعددی به ویژه توسط افرادی چون ساسن (Sassen, 2001)، تیلور و همکارانش (Beaverstock, Taylor and Smith, 1999)، فریدمن و ولف (Friedmann and Wolf, 1982) کستلز (Castells, 1989)، شورت (شورت و کیم، ۱۳۸۴؛ Short, 2004) و دیگران صورت پذیرفته است. با این حال، این پژوهش‌ها بیشتر بر شهرهای جهان توسعه‌یافته متمرکز بوده‌اند و از این رو محققان مختلفی (مانند Robinson, 2006; Kim and Short, 2008; Smith, 2003) بر ضرورت پژوهش‌های بیشتر در مورد شهرهای جهان سوم و تغییر تمرکز پژوهش‌ها از شهرهای جهان توسعه‌یافته تأکید دارند. اگرچه برخی از محققان نیز (Grant and Nijman, 2002; Grant and Short, 2002; Grant and Nijman, 2002; Grant and Short, 2002; Logan, 2002; Roberts, 2005; Gugler, 2004; Keyder, 2005; Segbers, 2007; Ward, 1998) به بررسی و تحلیل اثرات جهانی شدن روی شهرهای اصلی جهان در حال توسعه پرداخته‌اند. با وجود سوابق متعدد در ارتباط با ابعاد مختلف جهانی شدن و نیز رابطه شهر و جهانی شدن در جهان، در ایران سابقه منسجم و جامعی در این ارتباط و سایر ابعاد مورد طرح در این زمینه به ویژه در حوزه مدیریت و حکمروایی شهری، وجود ندارد. اما از

۱. پیشینه تحقیق

در حوزه دیپلماسی شهری، مطالعات صورت گرفته در ایران و به ویژه دیپلماسی شهری تهران، نسبتاً محدود هستند. از جمله فعالیت‌های انجام شده در خصوص ابعاد مرتبط با دیپلماسی شهری، می‌توان به مطالعات موسوی شفافی (۱۳۹۰)، بصیرت (۱۳۹۱)، قورچی و امانی (۱۳۸۸)، سلیمی کهن و فیضی (۱۳۹۰)، امانی (۱۳۹۰) و بصیرت، عزیزی، زبردست و احمدآخوندی (۱۳۹۱) اشاره کرد که همگی ضمن تأکید بر ضعف‌های دیپلماسی شهری در تهران، بر ضرورت به کارگیری ابزار دیپلماسی شهری در تهران تأکید دارند اگرچه راهکارهای چندان مشخصی به منظور عملیاتی نمودن این رویکرد در شرایط تهران ارائه نمی‌نمایند.

علاوه بر اینها درودی و پیمانانی (Daroudi and Peimani, 2013) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی تأثیرات دیپلماسی شهری بر سرمایه‌گذاران خارجی در تهران با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه‌ای»، بیان می‌کنند که مطالعه فرآیند سرمایه‌گذاری جهانی و رشد اقتصادی در تهران، موقعیت واقعی و ممکن تهران را در جذب

موضوع ارتباط سیاست بین‌الملل و سیاست محلی، در دهه‌های اخیر موضوع بحث نظریه‌پردازان مختلفی (Putnam, 1988; Brown, 2002) بوده و این تمرکز بر روی سیاست محلی و ساختارهای سیاسی خلاء قابل توجهی در حوزه نظریه‌های دیپلماسی نیز محسوب می‌شده است. هم‌چنین محققان دیگری (Blank, 2006; Cools, 2004) بحث از دیپلماسی را در مقیاس‌های فروملی^۵ مطرح کرده و از آن به عنوان مکملی برای دیپلماسی سیاسی دولت مرکزی یاد کرده‌اند. از دید اینان عوامل غیر دولتی چون سمن‌ها (NGO's)، شرکت‌های چندملیتی و قلمروهای فروملی چون دولت‌های فدرال، منطقه‌ها و شهرها، به عنوان بازیگران جدید عرصه دیپلماسی مطرح هستند. در چنین محیطی، این تحول در حوزه دیپلماسی و شکل‌گیری نقش دیپلماسی مرتبط با مقیاس‌های فروملی و تأثیر و تأثر این مقیاس‌ها، موضوع بحث نظریه‌پردازان (Blank, 2006; Hocking, 1993; Keating, 1999; Sassen, 2004) بوده است.

در حال حاضر، شهرها و شبکه‌های پیوند دهنده آن‌ها به عنوان عامل توازن و زمینه‌ساز کشمکش‌های فرامرزی عمل می‌کنند. به اعتقاد آنان شبکه فرامرزی شهرهای جهانی، فضایی است که در آن جهان، شاهد شکل‌گیری گونه‌های جدیدی از مشارکت سیاسی میان نقاط گوناگون جهان است که با جهانی شدن شرکت‌های بزرگ، تخریب محیط زیست، زیرپا گذاشته شدن حقوق بشر و مانند این‌ها مبارزه می‌کنند. در واقع برای سیاست، شهر در مقایسه با کشور، فضای بسیار ملموس‌تری است و در این فرآیند به مکانی تبدیل می‌شود که بازیگران سیاسی غیررسمی می‌توانند به شیوه‌ای که در سطح ملی هم غیرممکن نیست اما دشوارتر است در صحنه سیاسی مشارکت کنند. بخش اعظم سیاست شهری - که کاملاً ملموس است - توسط مردم اداره می‌شود و به فناوری‌های رسانه‌های گروهی وابسته نیست. سطح خیابانی سیاست، امکان فعالیت سیاسی را بدون نیاز به ورود به نظام سیاسی رسمی برای گونه‌های نواز کنشگران سیاسی فراهم می‌کند. از این رهگذر، گروه‌هایی که قدرت ندارند و «غیرمجاز»، محرومان، خارجی‌ها و اقلیت‌های تحت تبعیض می‌توانند در شهرهای جهانی در برابر یکدیگر و در برابر قدرتمندان، جایگاهی به دست بیاورند (ساسن، ۱۳۸۹، ۱۶۳-۱۵۸).^۷

۳. ضرورت‌های توجه به دیپلماسی شهری و سازمان‌های بین‌المللی

در حال حاضر، دیپلماسی با اشکال متفاوت در حوزه‌های مختلف مورد توجه و استفاده واقع شده که عمده‌ترین آنها عبارتند از: دیپلماسی شهری، دیپلماسی عمومی^۸ و آشکار، دیپلماسی رسانه‌ای و دیجیتال^۹. در این میان دیپلماسی شهری^{۱۰} ابزار است در اختیار حکومت‌های محلی و انجمن‌های وابسته به آن‌ها که به هنگام بروز کشمکش یا تعامل در مورد چالش‌های مشترک و فرصت‌های موجود بکار برده می‌شود تا از طریق گفتگو و مذاکره، راه همکاری‌های بین‌المللی شهر با شهر فراهم شده و زمینه ایجاد محیطی آرام و صلح آمیز برای شهروندان مهیا شود (citydiplo - Macy, 2008). به عبارت دیگر، دیپلماسی شهری بر تمرکززدایی از مدیریت روابط بین‌الملل و نقش‌آفرینی نمایندگان شهرها و مقامات محلی به عنوان بازیگران کلیدی عرصه بین‌المللی و در موضوعاتی که ارتباط مستقیم با شهروندان دارد، دلالت می‌کند. هم‌چنین اگر پذیرفته شود که تداوم و پایداری رشد کلانشهرها یک موضوع مهم و حساس به شمار می‌رود، در این صورت جوهره جذب سرمایه، استفاده از فرصت‌ها و پتانسیل‌های جدید خواهد بود. در این راستا کلانشهرها در زمینه ارتقاء سطح همکاری‌ها و مشارکت‌های بین‌المللی خود در ارتباط با مسایل جهانی با اتکا بر دیپلماسی شهری تلاش می‌کنند تا از این طریق موقعیتی برتر در زمینه تصمیم‌سازی جهانی بیابند (Daroudi and Peimani, 2013).

منظور از دیپلماسی شهری، تقابل در برابر دیپلماسی ملی و رسمی نیست، بلکه به عنوان مکمل و پشتیبان در کنار دیپلماسی

سرمایه‌گذاری در رقابت با دیگر کلانشهرها نسبتاً ضعیف نشان می‌دهد و آن را به ضعف‌های موجود در حوزه دیپلماسی شهری مرتبط می‌کنند. نجاتی حسینی (۱۳۹۰) نیز با تحلیل مفهوم و تجارب دیپلماسی شهری نیز تلاش می‌کند تا ضمن تحلیل محیط دیپلماسی شهری تهران به ارائه مدلی برای سیاست پژوهی دیپلماسی شهری در تهران بپردازد. بصیرت (۱۳۹۳) نیز در مقاله خود با عنوان «گذار از مدیریت شهری منزوی به دیپلماسی شهری فعال در شرایط جهانی شدن؛ تحلیلی بر تجربه تهران» به پاره‌ای از کاستی‌های تهران در حوزه دیپلماسی شهری می‌پردازد.

۲. جهانی شدن و شکل‌گیری بازیگران و گونه‌های جدید مشارکت سیاسی

مرور پژوهش‌های حوزه جهانی شدن سیاسی نشان می‌دهد، محققان مختلفی بر این اعتقادند که کاهش قدرت در سطح ملی، پیدایش گونه‌های جدیدی از قدرت و سیاست را در سطوح فروملی و فراملیتی امکان‌پذیر می‌سازد. بدین سان، دولت ملی تا اندازه‌ای جایگاه خود را به عنوان محمل قدرت و فرآیندهای اجتماعی از دست می‌دهد (ساسن، ۱۳۸۹، ۱۵۸). هم‌چنین گسترش سریع شبکه‌های رایانه‌ای جهان و دیجیتالی شدن طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های سیاسی و اقتصادی که امکان گردش آن‌ها را در شبکه‌های یاد شده فراهم می‌سازند، پرسش‌هایی را درباره کارایی چارچوب‌های کنونی اختیارات دولت و مشارکت مردم سالارانه برانگیخته است. این امر، راه را برای پیشرفت مقیاس‌های فروملی مانند شهرهای جهانی و مقیاس‌های فراملیتی مانند بازارهای جهانی همواره ساخته‌اند. چنین شرایطی، با ظهور بازیگران نو سیاسی در سطوح فروملی، ملی و فراملی همراه شده است. سازمان‌های مردم‌نهاد، قومیت‌های بومی، مهاجران و پناهندگانی که مشمول احکام حقوق بشری هستند، فعالان حقوق بشر و محیط زیست و بسیاری از گروه‌های دیگر، هر روز بیشتر و بیشتر به بازیگران سیاست‌های جهانی تبدیل می‌شوند.^{۱۱} هم‌چنین زنان به گونه روز افزونی در زمینه تلاش‌های فرامرزی فعال شده‌اند. این امر غالباً به معنای تبدیل مجموعه‌ای از شرایط محلی یا قلمروهای نهاد خانواده - مانند خانوار، محله یا جامعه محلی که در آن زنان خود را محدود به نقش‌های خانگی می‌یابند - به فضا‌های سیاسی بوده است. زنان می‌توانند بدون نیاز به پانهادن به بیرون از عرصه‌های خانگی به کنشگران سیاسی و مدنی تبدیل شوند. در نتیجه از زنان باید به عنوان بازیگران جدید عصر جهانی شدن و کنشگران سیاسی و مدنی جدید یاد کرد. در کنار موارد یاد شده، نقش‌پذیری نهادهای فراملی در حکمروایی جهانی، دیپلماسی شهری، شهروندی جهانی و توسعه دموکراسی محلی از دیگر وجوه تأثیرات شکل‌گیری بازیگران و گونه‌های نوین مشارکت سیاسی در فرآیند جهانی شدن است.

در این شرایط و اهمیت یافتن مفاهیمی چون سیاست شهری، دیپلماسی شهری و غیره نشانگر اهمیت یافتن شهرها در نظام سیاسی جهانی است. از این رو است که برخی معتقدند

بدین واسطه، جایگاه تاثیرگذاری در مدیریت امور بین الملل و حکمروایی جهانی کسب کنند. در عصر اطلاعات، افزایش آگاهی فردی و اجتماعی نسبت به اهمیت زندگی مدنی و ملزومات آن موجب شده است که شهروندان بیش از پیش، خواهان اهتمام نظری و عملی مدیران شهری و دولتی نسبت به اولویتهای «زندگی شهری» و «حکمروایی خوب» باشند.

۴. حکمروایی جهانی در حوزه مدیریت شهری

نهادهای جهانی و بین المللی موثر در حوزه مدیریت شهری، یکی از بازیگران مهم سیاسی عصر جهانی شدن در عرصه حکمروایی شهری محسوب می شوند. مهم ترین این نهادها را باید شامل سازمان بین المللی شهرها و پایتخت های اسلامی^{۱۱}، برنامه اسکان بشر سازمان ملل، برنامه توسعه سازمان ملل^{۱۲}، سازمان شهرها و حکومت های محلی متحد^{۱۳}، صندوق جهانی توسعه شهرها^{۱۴}، سازمان متروپولیس، بانک جهانی^{۱۵}، مجمع شهرداران آسیایی^{۱۶}، مجمع شهرداران برای صلح^{۱۷}، صندوق بین المللی پول^{۱۸} دانست که دامنه تأثیر آنها نظامات مدیریت شهری را در سراسر جهان تحت تأثیر خود قرار داده است. در جدول ۱، به شناختی از اهداف، زمینه های کاری و گستره تأثیر هر یک از این نهادها پرداخته شده است.

جدول ۱- کارکردها و گستره تأثیر مهم ترین سازمان ها و مجامع بین المللی فعال در حوزه مدیریت شهری.

نام نهاد	مهم ترین اهداف و زمینه های کاری	گستره تأثیر
سازمان بین المللی شهرها و پایتخت های اسلامی (OICC)	<ul style="list-style-type: none"> • تحکیم مودت، برادری و دوستی بین اعضاء • حفظ هویت و میراث شهرها و پایتخت های اسلامی • حمایت، هماهنگی و گسترش همکاری بین اعضاء • کوشش در جهت ایجاد و گسترش فراگیر هنجارها، سیستم ها و برنامه های شهری که موجب رشد و سعادت اعضاء برای ارتقای شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و شهری می شود. • کوشش در جهت ارتقای استانداردهای توسعه، خدمات و امکانات در شهرها و پایتخت های عضو • ارتقا و گسترش برنامه های ظرفیت سازی در شهرها و پایتخت های عضو 	<ul style="list-style-type: none"> • ۱۴۱ شهر و پایتخت از ۴ قاره آسیا، آفریقا، اروپا و آمریکای لاتین • ۸ شهر عضو به عنوان ناظر از ۶ کشور غیراسلامی و ۱۴ عضو افتخاری از وزارتخانه ها، کمیسیون ها، سازمان ها، دانشگاه ها، موسسات، مراکز تحقیقاتی و فرهنگی از کشورهای اسلامی و غیراسلامی
برنامه اسکان بشر سازمان ملل (UN-HABITAT)	<ul style="list-style-type: none"> • توسعه و مدیریت شهری، زیرساخت ها، بهسازی و تصفیه آب، تضمین اجتماعی، زمین و تهیه مسکن، اقتصاد شهری و سرمایه گذاری در زمینه مسکن، گردآوری اطلاعات و پایش، محیط زیست 	<ul style="list-style-type: none"> • ۹۵ برنامه و پروژه فنی تحت اجرا در ۶۰ کشور سراسر دنیا دارد، که اکثر آنها در کشورهای کمتر توسعه یافته (LDC) در حال اجرا می باشد
برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP)	<ul style="list-style-type: none"> • پیوند دادن کشورها با دانش روز، تجارب و منابع جهت کمک به ایجاد زندگی بهتر برای مردم • تلاش اصلی این سازمان در جهت کمک به کشورها و انتقال راه حل هایی برای معضلاتی مانند: حکمروایی دموکراتیک، کاهش فقر، جلوگیری از بحران و احیا، محیط زیست و انرژی، ایدز، توانمندسازی و حمایت از زنان است. 	<ul style="list-style-type: none"> • این سازمان در ۱۶۶ کشور دفتر دارد
سازمان شهرها و حکومت های محلی متحد (UCLG)	<ul style="list-style-type: none"> • ماموریت: ایجاد صدایی واحد و حمایت از حکومت های محلی دموکراتیک برای بهبود ارزش ها، اهداف و منافع خود از طریق همکاری بین حکومت های محلی و در سطح جامعه گسترده بین المللی 	<ul style="list-style-type: none"> • بیش از یک هزار عضو از میان شهرها، اتحادیه ها و مجامع تخصصی شهری

نام نهاد	مهم‌ترین اهداف و زمینه‌های کاری	گستره تاثیر
صندوق جهانی توسعه شهرها (GFCD /FMDV)	<ul style="list-style-type: none"> • هدایت اقدامات به جهت تضمین هماهنگی در فعالیتهای توسعه شهری؛ • نظارت به جهت تضمین کیفیت هماهنگی زمانی و مکانی این فعالیتهای همراستا با شهرنشینی پایدار از منظر اقتصادی و مؤثر از منظر اجتماعی؛ و • ایجاد پیوندهای لازم جهت کسب بهترین شرایط ممکن برای گردآوری و تخصیص منابع اندک مالی. 	<ul style="list-style-type: none"> • سی شهر از سراسر جهان • هفت سازمان ملی و فراملی • از ایران، مشهد و تهران عضو این صندوق هستند.
سازمان متروپولیس (Metropolis)	<p>افزایش تبادل علم، تجارب و سیاست‌ها میان اعضاء و شرکا، تقویت تأثیر جهانی کلانشهرها با همکاری سایر انجمن‌های دولتی محلی، سازمان‌های بین‌المللی و جوامع مدنی (شرکت‌ها، دانشگاه‌ها و...)، افزایش تعداد اعضاء متروپولیس، در تلاش برای ایجاد تعادل بین مأموریت‌های بین‌المللی و ابتکارات منطقه‌ای. زمینه‌های فعالیت و اقدامات اصلی متروپولیس عبارتند از: برگزاری کنگره هر سه سال یک بار، برگزاری کمیسیون‌های دائمی، ارائه کمک‌های تکنیکی یا فنی، آموزش، برگزاری جلسات برای هیات مدیره‌ها و مدیران عامل، تهیه نشریه‌ها، گزارشات و خبرنامه‌ها.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • در حال حاضر ۱۰۴ عضو دارد. نواحی شهری بیش از یک میلیون نفر جمعیت یا شهرهای دارای بیش از ۲۵۰ هزار نفر سکنه عضو متروپولیس هستند.
بانک جهانی (World Bank)	<p>خدمات و آگاهی و کمک‌های فنی و تکنیکی، حمایت از فعالیت‌های بخش خصوصی، کمک به کشورهای فقیر، داوری و حل و فصل اختلافات فی مابین سرمایه‌گذاران خارجی و کشورهای عضو، تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای توسعه‌یافته و...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • دارای ۱۸۴ کشور عضو
مجمع شهرداران آسیایی (Asian Mayors Forum)	<p>جذب حداکثری مشارکت دیگر کلان شهرها با یک دیپلماسی قوی شهری، نقش افکار عمومی و مشارکت شهروندی و همچنین توجه به مؤلفه‌های حقوق شهروندی و بشری در چنین سازمان‌هایی برای ارتقا و تثبیت جایگاه خود در عرصه نظام بین‌الملل از اهمیت و جایگاه برتری برخوردار است.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • حدود ۵۰ شهر آسیایی
مجمع شهرداران برای صلح (Mayors for Peace)	<ul style="list-style-type: none"> • ارتقاء سطح آگاهی عمومی به منظور نابودسازی سلاحهای اتمی • تحقق صلح واقعی و ماندگار • نابودی گرسنگی و فقر • کمک به پناهندگان ناشی از درگیری‌های محلی • حمایت از حقوق بشر • حفاظت از محیط زیست 	<ul style="list-style-type: none"> • ۵۵۵۱ عضو در سال ۲۰۱۳.
صندوق بین‌المللی پول (IMF)	<ul style="list-style-type: none"> • گسترش همکاری‌های پولی بین‌المللی و تسهیل رشد متوازن تجارت بین‌الملل • ایجاد سامانه باثبات ارزی بین اعضا و پرهیز از رقابت در کاهش نرخ ارزها • تهیه منابع لازم از طریق منابع عمومی صندوق، به منظور کمک به کشورهای عضو دارای کسری تراز پرداخت‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> • ۱۸۴ کشور عضو

مأخذ: (مطالعه حاضر بر پایه اطلاعات مندرج در پورتال نهادهای مزبور بصیرت، ۱۳۹۱، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، ۱۳۹۰، قورچی و امانی، ۱۳۸۸، بصیرت و همکاران، ۱۳۹۱)

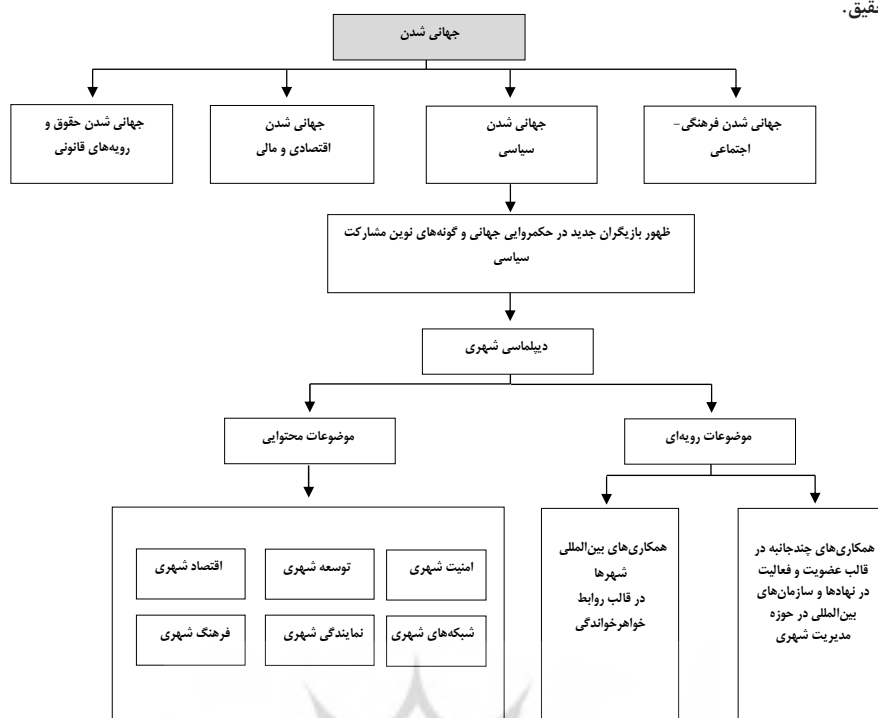
۵. مدل تحلیلی تحقیق

پژوهش‌های گذشته می‌دانند- استفاده شده است. در روش فراتحلیل داده‌های بدست آمده از پژوهش‌های مختلف یکجا گرد هم آمده و به عنوان یک مجموعه داده تحلیل می‌شود بدین شکل امکان اعتماد به نتایج و یافته‌های تحقیق نیز به طور قابل توجهی بیشتر می‌شود.

مطابق با اجماع محققان (Brown, 2002; Pluijm, 2007; Hubbard et al, 2007) دیپلماسی شهری را می‌توان بر پایه شش موضوع کلیدی امنیت شهری، توسعه شهری، اقتصاد شهری، شبکه‌های شهری، نمایندگی شهری و فرهنگ شهری مورد بررسی قرار داد. از بعد رویه‌ای نیز می‌توان دیپلماسی شهری

با توجه به گونه‌شناسی‌های متداول (مانند بیکر، ۱۳۸۸؛ کیوی و کامپنهود، ۱۳۸۶؛ گیدنز، ۱۳۷۸) که تحقیق را بر حسب هدف به سه نوع تحقیق «توصیفی»^{۱۹}، «تبیینی»^{۲۰} و «اکتشافی»^{۲۱} تقسیم می‌کند، این پژوهش دارای ماهیت تبیینی در قلمرو تحقیقات سیاست‌پژوهی است که با هدف شناخت مسائل مرتبط، کفایت سیاست‌های موجود و ارائه توصیه‌های سیاستی تدوین شده است. در این پژوهش از روش‌های تحلیل داده‌های ثانویه^{۲۲} و روش فراتحلیل^{۲۳} - که برخی آن را ارزشیابی

نمودار ۱- مدل تحلیلی تحقیق.

علاوه بر سیاست تمرکززدایی و ایجاد دولت محلی، همکاری و مشارکت همه‌جانبه بین‌المللی و هم‌چنین سهیم‌شدن در حکمروایی جهانی را می‌طلبند چون هیچ کلانشهری به تنهایی قادر به مدیریت و حل چالش‌های مشترک نیست و نیازمند همکاری‌های بین‌المللی دو جانبه و چند جانبه در بستر نهادها، انجمن‌ها و سازمان‌های تخصصی بین‌المللی در قالب دیپلماسی شهری هستند (قورچی و امانی، ۱۳۸۸، ۸).

یکی از عناصر اصلی تأثیرگذار در حکمروایی جهانی، سازمان‌های بین‌المللی به خصوص سازمان‌های تخصصی بین‌المللی هستند. به عبارتی کشورها و شهرها با عضویت و مشارکت در تصمیمات سازمان‌های بین‌المللی می‌توانند جایگاهی را برای حکمرانی جهانی برای خود داشته باشند. بدین ترتیب اساس عضویت در چنین نهادهایی می‌تواند متضمن منافع متعددی برای مدیریت شهری کلانشهرها داشته باشد بدان جهت که کلانشهرها خواسته یا ناخواسته از جریان رقابت پذیری شهرها در عصر جهانی شدن تأثیر می‌پذیرند و ضروری است خود را برای جذب سرمایه‌های سیال بین‌المللی بخش توسعه شهری و نیز انتقال تجارب موفق آماده سازند. در چنین محیطی همکاری و عضویت در سازمان‌ها و اتحادیه‌های بین‌المللی مرتبط و حرکت به سمت تقویت دیپلماسی شهری ضروری می‌نماید.

در شرایط کنونی مدیریت شهری تهران با سازمان‌های تخصصی بین‌المللی متعددی دارای تعامل و همکاری است. تاکنون همکاری مستقیم مدیریت شهری تهران با سازمان‌های تخصصی بین‌المللی در زمینه مدیریت شهری به شرح زیر محقق شده است: سازمان بین‌المللی شهرها و پایتخت‌های اسلامی، برنامه اسکان بشر سازمان ملل، برنامه توسعه سازمان ملل، سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد، سازمان

را در دو زمینه همکاری‌های بین‌المللی شهرها در قالب روابط خواهرخواندگی و همکاری‌های چندجانبه در قالب عضویت و فعالیت در نهادها و سازمان‌های بین‌المللی در حوزه مدیریت شهری قرار داد، بدین ترتیب مدل تحلیلی تحقیق حاضر به نمودار ۱ سامان پذیرفته است.

۶. تحلیل شرایط تهران از منظر نقش‌آفرینی فعال در حوزه دیپلماسی شهری

نقش‌آفرینی در حوزه دیپلماسی شهری و حضور فعال در سازمان‌های بین‌المللی، می‌تواند در ارتقای موقعیت کلان‌شهرها و شهرهای عصر جهانی شدن در حکمروایی جهانی تأثیر بسزایی داشته باشد و به نوعی در قالب حضور سطوح فراملی در حکمروایی جهانی، سازوکارهای مشارکت در ابعاد جهانی موثر بر توسعه شهری را فراهم آورد. در این چارچوب، می‌توان بازیگران اصلی دیپلماسی شهری (یعنی شهرداران و مسئولین شهری، نمایندگان حکومت‌های محلی و گاه شهروندان و نمایندگان سازمان‌های غیردولتی) را سفیران شهری نامید. در این بخش از مقاله، به منظور بررسی شرایط تهران در ارتباط با دیپلماسی شهری و حکمروایی جهانی تلاش می‌شود، شرایط تهران در ارتباط با دو بعد اصلی رویه‌ای دیپلماسی شهری: ۱- سازمان‌های تخصصی بین‌المللی در زمینه مدیریت شهری و ۲- همکاری‌های بین‌المللی شهرها مورد واکاوی قرار گیرد.

۱.۶ حضور فعال در سازمان‌های تخصصی بین‌المللی حوزه مدیریت شهری

مدیریت و حل مسایل و مشکلات ناشی از جهانی شدن،

خواهر شهری^{۲۴} از مهم‌ترین این روابط به‌شمار می‌رود. بر این اساس، پس از انقلاب اسلامی، تهران نخستین بار در سال ۱۳۷۳ با بیشکک پایتخت قرقیزستان خواهر خوانده اعلام شد و اکنون بیش از ۱۷ خواهر شهر دارد که می‌توان به بیشکک، مسکو، کویت، خارطوم، برازیلیا، هاوانا اشاره کرد.

تهران علاوه بر انعقاد تفاهم‌نامه همکاری و خواهرشهری با شهرهای مختلف منطقه و جهان، با شهرهای بزرگ دیگری در اروپا و آسیا در زمینه‌های حمل و نقل، سرمایه‌گذاری و مدیریت شهری تفاهم‌نامه‌های همکاری و مشارکت بین‌المللی دارد که از جمله این شهرها می‌توان به بغداد، کابل، سن پترزبورگ و پاریس اشاره کرد. هم‌چنین مذاکراتی جهت انعقاد پیمان خواهرشهری تهران با شهرهای دیگر در آینده نزدیک، انجام شده است. علاوه بر روابط خواهرشهری، طی چند سال اخیر روابط و پیوندهای بین‌المللی بین شهرهای مختلف افزایش یافته و چندین سازمان بین‌المللی مانند شهرهای متحد و حکومت‌های محلی و انجمن جهانی متروپلیس‌ها و سازمان شهرها و پایتخت‌های اسلامی در ایجاد و تسهیل روابط دوستانه و تعاملات چندین منظوره بین شهرها در سطح دولتی و مردمی فعالیت دارند. از جمله فعالیت‌هایی که شهرهای دوست در آنها مشارکت دارند می‌توان به تبادل دانش و اطلاعات و تجارب، گسترش سرمایه‌گذاری و صنعت گردشگری در شهرها، اجرای پروژه‌های مشترک در امر توسعه شهری و ارتقای سطح زندگی و همکاری در زمینه افزایش تفاهم، انسجام و گسترش صلح جهانی، کمک به گسترش توانایی‌های فنی و مدیریتی در کلان‌شهرها اشاره کرد. تهران با چندین شهر هم‌روابط دوستانه دارد (شهرهای دوست) که از آن جمله می‌توان به سئول، پاریس، شانگهای، سنت پترزبورگ و سیدنی اشاره کرد. با این وجود به دلیل کمبود و نقص سازوکارهای نهادی برای ثبت و تجمیع اطلاعات همکاری‌های تهران با سایر شهرها در مقیاس بین‌المللی و تحلیل پیشرفت‌ها و پیامدهای این گونه از روابط نمی‌توان تحلیل جامعی از خروجی‌های این همکاری‌ها ارائه کرد.

متروپلیس، مجمع شهرداران آسیایی و مجمع شهرداران برای صلح. مراکز و سازمان‌های مرتبط و وابسته مدیریت شهری تهران نیز گام‌های مثبتی را در این زمینه برداشته‌اند که از جمله آن می‌توان به تدوین سند راهبردی تحول مدیریت شهری در حوزه دیپلماسی عمومی توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران و تفاهم‌نامه همکاری مشترک این مرکز با مجمع شهرداران آسیایی اشاره کرد.

۲.۶. همکاری‌های بین‌المللی تهران با دیگر شهرها

در کنار حضور شهرها در نظام حکمروایی جهانی مرتبط با توسعه شهری در قالب سازمان‌ها و نهادهای تخصصی حوزه مدیریت توسعه شهری، مهم‌ترین و شناخته‌ترین شکل همکاری در دیپلماسی شهری، فعالیت با عنوان «خواهر شهری» است. روابط خواهرشهری اقدام و حرکتی نمادین برای نشان دادن توافق میان دو شهر برای توسعه روابط در ابعاد مختلف شهری می‌باشد. طی تفاهم‌نامه‌ای مسئولان شهرها متعهد می‌شوند تا در چهارچوب ضوابطی خاص همکاری‌های فنی، عمرانی، فرهنگی، ترافیکی، علمی و آموزشی و... با یکدیگر داشته باشند. پیمان خواهرشهری رابطه‌ای دوستانه و هدفمند است که به منظور تبادل اطلاعات و تجربیات و توسعه مناسبات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، شهری، فنی و سیاسی میان یک جامعه شهری با جامعه شهری همانند خارجی برقرار می‌شود و از آن جهت که دربرگیرنده سه بخش اصلی یک اجتماع، یعنی حکومت محلی، تجارت و بخش‌های خصوصی (جامعه مدنی و سازمان) می‌شوند، منحصر به فرد می‌باشد. امروزه خواهرشهرها شبکه غیرانتفاعی و غیردولتی گسترده‌ای از شهروندان و همکاران بین‌المللی را تشکیل می‌دهند و بیش از ۲۴۰۰ رابطه خواهرخواندگی رسمی بین شهرهای جهان وجود دارد.

بدین ترتیب روابط کلانشهر تهران با شهرهای جهان در بررسی حضور تهران در شبکه شهرهای جهانی و جایگاه آن در حوزه دیپلماسی شهری عامل مهمی به‌شمار می‌رود. روابط

جدول ۲- همکاری‌ها و روابط خواهرشهری تهران در شبکه شهرهای جهانی.

ردیف	کشور	شهر	نوع همکاری
۱	کوبا	هاوانا	قرارداد خواهرشهری
۲	آفریقای جنوبی	پروتوریا	قرارداد خواهرشهری
۳	روسیه	مسکو	قرارداد خواهرشهری
۴	بلاروس	مینسک	قرارداد خواهرشهری
۵	قرقیزستان	بیشکک	قرارداد خواهرشهری
۶	تاجیکستان	دوشنبه	قرارداد خواهرشهری
۷	کویت	کویت	قرارداد خواهرشهری
۸	سودان	خارطوم	قرارداد خواهرشهری
۹	برزیل	برزیلیا	قرارداد خواهرشهری
۱۰	ونزوئلا	کاراکاس	قرارداد خواهرشهری

جدول ۲- همکاری‌ها و روابط خواهرشهری تهران در شبکه شهرهای جهانی.

ردیف	کشور	شهر	نوع همکاری
۱۱	یمن	صنعا	قرارداد خواهر شهری
۱۲	چین	پکن	قرارداد خواهر شهری
۱۳	ترکیه	آنکارا و استانبول	قرارداد خواهر شهری
۱۴	عراق	بغداد	قرارداد خواهر شهری
۱۵	انگلستان	لندن	قرارداد خواهر شهری
۱۶	ویتنام	هانوی	قرارداد خواهر شهری
۱۷	فیلیپین	مانیل	قرارداد خواهر شهری
۱۸	سوریه	دمشق	در مرحله رایزنی جهت عقد قرارداد خواهر شهری
۱۹	تونس	تونس	در مرحله رایزنی جهت عقد قرارداد خواهر شهری
۲۰	افغانستان	کابل	تفاهم نامه همکاری
۲۱	فرانسه	پاریس	یادداشت تفاهم
۲۲	روسیه	سن پترزبورگ	یادداشت تفاهم
۲۳	ایتالیا	میلان	یادداشت تفاهم

مأخذ: (اداره کل روابط عمومی و بین‌الملل شهرداری تهران، ۱۳۹۱ (بروزرسانی اطلاعات))

۳.۷. تحلیل جایگاه تهران در عرصه دیپلماسی شهری

سیاسی مختلف، در عرصه دیپلماسی شهری حضور و مشارکت نسبتاً فعال داشته است. از آن جمله حضور فعال در دو نهاد بین‌المللی متروپلیس و سازمان شهرها و حکومت‌های محلی، تاسیس مجمع شهرداران آسیایی و خواهر شهری یا برخورداری از تفاهم نامه مربوطه با حدود ۲۰ شهر جهان است. اگرچه این فعالیت‌ها با موانع و آسیب‌هایی روبروست و به نظر می‌رسد در چارچوب مدیریت شهری تهران، به شیوه‌ای هدفمند و برنامه‌ریزی شده دنبال نمی‌شود.

به طور خاص، اهمیت دیپلماسی شهری در شرایط کنونی کشور از آن جهت ناشی می‌شود که شهرها می‌توانند در چارچوبی منعطف‌تر از روابط سطوح دولت‌های ملی، به همکاری و مشارکت

شهرهایی در رسیدن به آرمان‌های خود به عنوان شهر جهانی و کسب جایگاه برتر در حکمروایی جهانی موفق هستند که در مرحله اول بتوانند زمینه‌های حکمروایی محلی و مشارکت حداکثری شهروندان خود را برای مدیریت شهری فراهم کرده باشند و همچنین بتوانند با حضور فعال خود در سازمان‌های بین‌المللی نقش مؤثری در سیاست‌گذاری‌های جهانی ایفا کنند. در این صورت است که کارگزاران دیپلماسی شهری می‌توانند به عنوان عنصر تأثیرگذار، در سیاست‌گذاری حکمروایی جهانی، نقش آفرینی کنند. تهران آن‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد، در یک دهه اخیر با وجود موانع

جدول ۳- تحلیل شرایط تهران در حوزه دیپلماسی شهری.

ردیف	محور بررسی	نتایج بررسی وضعیت تهران
۱	سازمان بین‌المللی شهرها و پایتخت‌های اسلامی (OICC)	• تهران از اعضای فعال این سازمان محسوب می‌شود.
۲	برنامه اسکان بشر سازمان ملل (UN-HABITAT)	• تفاهم نامه همکاری تهران و برنامه اسکان بشر • وجود فرصت‌ها و ظرفیت‌های مغفول
۳	برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP)	• عدم تعریف همکاری‌ها در سطح محلی و تمرکز بر فعالیت در مقیاس ملی
۴	سازمان‌های تخصصی بین‌المللی حوزه مدیریت شهری (UCLG)	• عضویت فعال تهران
۵	سازمان متروپلیس (Metropolis)	• حضور فعال تهران در سطوح کارشناسی و رهبری سازمان
۶	مجمع شهرداران آسیایی (Asian Mayors Forum)	• تاسیس به پیشنهاد شهردار تهران و نقش آفرینی فعال تهران در پیشبرد فعالیت‌های مجمع
۷	مجمع شهرداران برای صلح (Mayors for Peace)	• عضویت ایران از ۱۹۸۹
۸	همکاری‌های بین‌المللی تهران با دیگر شهرها	• تفاهم نامه همکاری و خواهرشهری با بیش از ۲۰ شهر بزرگ منطقه و جهان

مأخذ: (تحلیل مطالعه حاضر برپایه بصیرت، ۱۳۹۱، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، ۱۳۹۰)

دیپلماسی شهری پیش رو دارد، به سبب وجود پاره‌ای موانع از جمله فقدان ساختار سازمانی متناسب، عملکرد منفعلانه شورای شهر تهران در حوزه دیپلماسی شهری، چالش‌های سیاسی و روابط خارجی برخاسته از سطح ملی، نتوانسته است به جایگاهی مناسب در عرصه دیپلماسی شهری دست یابد. از این رو و در شرایطی که پاره‌ای از موانع روابط خارجی و تحریم‌ها در سطح ملی بر کشور تحمیل شده است، توجه به نقش آفرینی فعال تهران در عرصه دیپلماسی شهری، ضرورتی دو چندان دارد. ضرورتی که صرفاً در قالب هدف‌گذاری و سیاست‌گذاری کلان و نیز نهادسازی، برنامه ریزی و ظرفیت‌سازی به منظور مشارکت تهران در عرصه دیپلماسی شهری و نقش آفرینی فعال در مجامع علمی، حرفه‌ای و تخصصی بین‌المللی قابل دستیابی است.

فعال با دیگر شهرهای جهان بپردازند و از این طریق، برخی از موانع عدم مشارکت فعال سطح ملی در نظام حکمروایی جهانی را مرتفع سازند. شایسته است توجه شود که فعالیت در این حوزه بهتر است به گونه‌ای صورت گیرد که استفاده از مزیت‌ها و پتانسیل‌های مدیریت شهری تهران در حوزه دیپلماسی شهری را ممکن کند و در جهت رفع ضعف‌ها و کاستی‌های شهر تهران در حوزه دیپلماسی شهری حرکت نماید.

بر پایه نتایج بررسی حاضر و نیز مطالعات انجام شده (قورچی و امانی، ۱۳۸۸؛ بصیرت، ۱۳۹۱؛ سلیمی و فیضی، ۱۳۹۰) مزیت‌ها، کاستی‌ها و ضرورت‌های حضور تهران در حوزه دیپلماسی شهری را می‌توان به شرح جدول ۴ خلاصه کرد: همانگونه که این تحلیل نشان می‌دهد، تهران علی‌رغم فرصت‌ها و ضرورت‌هایی که برای نقش آفرینی فعال در حوزه

جدول ۴- تحلیل مزیت‌ها، کاستی‌ها و ضرورت‌های حضور تهران در حوزه دیپلماسی شهری.

محور تحلیل	شرح تحلیل
کاستی‌های شهر تهران برای ورود به عرصه دیپلماسی شهری	<ul style="list-style-type: none"> فقدان ساختار سازمانی مشخص دیپلماسی شهری و روابط بین‌المللی در شهرداری تهران کمبود راهبردها و راهکارهای اجرایی دیپلماسی شهر تهران عدم حضور فعال و برنامه‌ریزی شده نمایندگان شهرداری تهران در سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی عدم استفاده مستمر و مفید از کارشناسان دیپلماسی و متخصصین روابط بین‌الملل در شهرداری تهران عدم استفاده مستمر و مفید از پتانسیل‌های ایرانیان مقیم خارج از کشور جهت حضور و چانه‌زنی و کسب امتیاز در سازمان‌ها ضعف و یا نبود قوانین مشخص حکومت‌های محلی در زمینه‌های دیپلماسی شهری و روابط بین‌المللی شهر تهران سطح کارآمدی نامطلوب حکومت محلی و ضعف دیپلماسی شهری در عرصه بین‌المللی عدم تفاهم و انسجام ملی پیرامون پیوستن شهر تهران به سازمان‌های بین‌المللی به خصوص در حوزه دیپلماسی شهری عملکرد منفعلانه شورای شهر تهران در حوزه دیپلماسی شهری و گسترش همکاری‌های بین‌المللی
مزیت‌های نسبی شهر تهران برای ورود به دیپلماسی شهری	<ul style="list-style-type: none"> عضویت تهران در سازمان‌های تخصصی بین‌المللی به خصوص سازمان متروپلیس و UCLG می‌تواند محیط و بستر مناسب برای چانه‌زنی و سهم‌شدن در حکمرانی فراهم کند. حضور فعالانه شهرداری تهران در سازمان‌های بین‌المللی در حوزه مدیریت شهری وجود موقعیت مناسب مجمع شهرداران آسیایی برای جذب مشارکت جامعه بین‌المللی در جهت مدیریت شهری تهران نیروی انسانی کافی در زمینه دیپلماسی شهری و روابط بین‌الملل وجود پتانسیل‌های قوی ایرانیان مقیم خارج از کشور در زمینه‌های بین‌المللی اراده عمومی برای ارتقاء شهر تهران به شهری برتر در سطح منطقه و جهان وجود مصوبات و اسناد کافی برای حمایت از جهانی شدن شهر تهران از جمله طرح جامع مصوب شهر تهران
مهم‌ترین ضرورت‌های برنامه‌ریزی به منظور مشارکت تهران در عرصه دیپلماسی شهری و نقش آفرینی فعال در مجامع علمی، حرفه‌ای و تخصصی بین‌المللی	<ul style="list-style-type: none"> امکان پذیر نمودن دریافت کمک‌های فنی، تخصصی و مالی از نهادهای فوق بهبود موقعیت شهر (و حتی کشور) در نظام حکمروایی جهانی، ارتقاء جایگاه شهر و کشور در سطوح کلان و بالای تصمیم‌گیری این نهادها و سهم‌شدن در هدایت آنها کاهش تأثیرات نامطلوب تصمیمات، سیاست‌ها و برنامه‌های نهادهای فوق بر شهرها (و به طور عام شهرهای کشورها) در حال توسعه حرکت در چارچوب‌های و سیاستی مشخص در سطح شهرداری عرصه همکاری با سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی مرتبط افزایش سطح چانه‌زنی در سازمان‌های بین‌المللی استفاده از پتانسیل‌های موجود همکاری‌های داوطلبانه و رسمی بین‌المللی به منظور برون‌رفت از محدودیت‌های حاکم بر نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری انتقال تجارب موفق جهانی و توسعه همکاری‌های آموزشی

نتیجه

تجارب موفق و منافع پایدار جهانی شدن در کنار رشد نوآوری، رقابت پذیری، رفاه، گسترش اندیشه مردم سالاری و شفافیت سیاسی، شکل گیری عرصه های اجتماعی نقش آفرینی فراملی و فروملی، پیدایش بازیگران جدید در سطوح فراملی و غیره، سبب شده است تا «طبیعت ناپایدار جهانی شدن» که از مبانی انتقاد مخالفان جهانی شدن بوده است، جای خود را به تلاش برای جهانی شدن عادلانه، مثبت و سازنده ای دهد که حاصل آن می تواند در صورت سیاستگذاری صحیح فراملی، ملی و محلی، به صورت بازی برد-برد خاتمه یابد.

مدیریت و حل مسایل و مشکلات ناشی از جهانی شدن، علاوه بر سیاست تمرکز زدایی و ایجاد دولت محلی، همکاری و مشارکت همه جانبه بین المللی و همچنین سهیم شدن در حکمرانی جهانی را می طلبد چون هیچ کلان شهری به تنهایی قادر به مدیریت و حل چالش های مشترک نیست و نیازمند همکاری های بین المللی دو جانبه و چند جانبه در بستر نهادها، انجمن ها و سازمان های تخصصی بین المللی در قالب دیپلماسی شهری هستند. کلان شهرها می توانند سهم به سزایی در حکمرانی جهانی داشته باشند. کلان شهرها با استفاده از ابزار دیپلماسی شهری، می توانند در نهادها، انجمن ها و سازمانهای تخصصی بین المللی نقش کلیدی داشته باشند. چراکه امروزه فلسفه و هدف اصلی این گونه سازمانها و انجمن های تخصصی بین المللی برای این است که کلان شهرها، بتوانند از طریق همکاری و مشارکت در عرصه بین المللی علاوه بر بهره مندی از فرصت های جهانی شدن، در مورد چالشها و مشکلات پیش روی جوامع انسانی هم نقش موثری داشته باشند. به همین میزان که کلان شهری از طریق دیپلماسی شهری با بهره مندی از فرصت ها و مزایای جهانی شدن می تواند جهت ارتقاء موقعیت جهانی استفاده کند، به همین میزان هم می تواند با ایفای نقش در شناسایی و مدیریت چالشها و مشکلات جهانی، برای تثبیت و ارتقاء موقعیت خود، استفاده کند. بدین ترتیب اساس عضویت در چنین نهادهایی می تواند متضمن منافع متعددی برای شهرداری کلانشهرها داشته باشد بدان جهت که کلانشهرها خواسته یا ناخواسته از جریان رقابت پذیری شهرها در عصر جهانی شدن تاثیر می پذیرند و ضروری است خود را برای جذب سرمایه های سیال بین المللی بخش توسعه شهری و نیز انتقال تجارب موفق آماده سازند.

با این حال در تحلیل شرایط تهران از منظر نقش آفرینی فعال در حوزه دیپلماسی شهری و حکمروایی جهانی، به نظر می رسد علی رغم تلاش هایی که تهران در حوزه همکاری های شهر با شهر و نیز مشارکت فعال در سازمانهای بین المللی حوزه توسعه شهری داشته، با این حال برنامه ریزی و سیاستگذاری مدون و مشخصی به منظور بهره برداری از فرصت های این عرصه صورت نگرفته است و این موضوع حضور تهران در سطوح فراملی

در پرتو تحولات شتابان ادبیات نظری حوزه های مختلف علوم اجتماعی از پدیده جهانی شدن، ادبیات مدیریت و برنامه ریزی شهری نیز از این مقوله تاثیر فراوانی پذیرفته است. با این حال طرز تلقی ها و برداشت های متفاوت، متنوع و گاه متمایز از این پدیده، سبب شده است تا در حوزه مطالعات شهری، دستیابی به راهکارها و رویکردهای قابل تعمیم با پیچیدگی های خاص خود مواجه باشد. به ویژه، تمرکز ادبیات مطالعات شهر و جهانی شدن، بر شهرهای جهانی و شهرهای جهان سرمایه داری غرب، سبب آن شده است که دستیابی به راه حل هایی در زمینه مواجهه شهرهای جهان سوم و شهرهای غیر جهانی / در حال جهانی شدن با این پدیده اهمیتی ویژه یابد.

در چنین شرایطی، پرداختن به اثرات جهانی شدن بر شهرهای غیر جهانی / در حال جهانی شدن و تحولات مختلف محتوایی و رویه ای مورد نیاز چنین شهرهایی نمی تواند نادیده انگاشته شود. به ویژه آنکه جهان امروز، جهانی شهری است و عدم توجه به جهانشمولی پدیده شهرنشینی در پرتو تحولات عصر جهانی شدن، نگرانی های فزاینده ای را به همراه خواهد داشت، زیرا تأثیرات محتمل و گاه ناشناخته و پیچیده جهانی شدن در ابعاد فرهنگی-اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و قانونی، شهرها را به عنوان مهم ترین کانون های حیات انسان هزاره جدید به صحنه نمود برجسته ترین اثرات جهانی شدن بر جوامع انسانی بدل نموده است. از این روست که مفاهیم جدید و تاثیرگذاری در حوزه مطالعات شهری عصر جهانی شدن چون قلمرو زدایی، جامعه شبکه ای، اقتصادی اطلاعاتی، جامعه دانش محور، جهان وطنی، جهانی-محلی شدن، سرمایه گذاری خارجی، شرکت های فراملیتی، مقررات زدایی، رقابت پذیری، حکمروایی جهانی، شهروندی جهانی، تجدید مقیاس، تجدید ساختار و از این قبیل، رد پای خود را در متون جدید حوزه مطالعات شهری به جای گذارده اند.

از سویی دیگر، نگرانی ها در حوزه اثرات جهانی شدن از آن جهت اهمیت دارد که جهانی شدن فرآیندی ناموزون است و تجربه جوامع مختلف از آن، بسی پیچیده، متنوع و متفاوت است. در این محیط، اگر مخالفان جهانی شدن، بر عواقب جهانی شدن و زیان های جبران ناپذیر آن بر کشورهای فقیر، کم رنگ شدن ارزش های بومی و خرده فرهنگ های محلی، تخریب محیط زیست، برهم خوردن ثبات اقتصادی جهان و حتی انحطاط نظام های سیاسی ملی را برمی شماریند، اما در رویکرد انتقادی به جهانی شدن، جهانی شدن، به گونه ای مورد پذیرش قرار می گیرد از «جهانی شدن در خدمت بشریت» سخن گفت. این چهره از جهانی شدن را که مقاله حاضر نیز قائل به آن است، می توان تحت عنوان جهانی شدن منصفانه نیز یاد کرد. جهانی شدنی که با شواهد فزاینده ای مبنی بر تأثیرات مثبت جهانی شدن بر رشد و توسعه اقتصادی و نهایتاً رفاه شهروندان همراه است.

جدول ۵- فرصت‌ها و چالش‌های توسعه دیپلماسی شهری تهران.

فرصت‌ها	چالش‌ها و موانع
<ul style="list-style-type: none"> • فرار گیری سفارت خانه‌های خارجی در تهران • استقرار دفتر سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته به آن در تهران • تاکید طرح جامع جدید تهران و برنامه پنج ساله دوم شهرداری تهران بر تسهیل استقرار نهادهای ملی و بین‌المللی در تهران و ارتقاء سطح دیپلماسی شهری آن • برگزاری اکثر نشست‌ها و کنفرانس‌های مهم سیاسی در تهران • عضویت تهران و ایران در عمده نهادهای فراملی موثر در حوزه حکمروایی جهانی و دیپلماسی شهری • تاکید چشم انداز بیست ساله کشور بر تعامل سازنده و موثر با جهان • موقعیت تهران به عنوان قطب زبانی و مذهبی شمار زیادی از کشورهای خاورمیانه و آسیای مرکزی و نیز یکی از مراکز اصلی سیاسی جهان اسلام و مهم‌ترین مرکز سیاسی جهان تشیع • موقعیت ویژه تهران در مجمع شهرداران آسیایی و سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد • موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیکی تهران به عنوان شاهین ترازوی تعادل و ثبات سیاسی منطقه 	<ul style="list-style-type: none"> • تضاد منافع ایران و برخی کشورهای همسایه • اثرات تخصص روابط ایران و آمریکا و تحریم‌ها بر عضویت و مشارکت فعال ایران در نهادهای حکمروایی جهانی و دیپلماسی شهری • فقدان چارچوب نهادی و اجرایی مشخص در تهران و کشور به منظور همکاری تخصصی با نهادهای فراملی مرتبط و موثر • کمبود سیاست‌گذاری کلان و مشخص مدیریت شهری در حوزه همکاری با نهادهای فراملی • آماده نبودن زیرساخت‌های شهری تهران جهت استقرار مراکز منطقه‌ای نهادهای فراملی • موانع قانونی موجود بر سر راه مشارکت فعال در عرصه حکمروایی جهانی و عدم پذیرش قوانین و رویه‌های حقوقی جهانی در ایران (مانند کنوانسیون‌های زیست محیطی، حقوق مالکیت فکری و کپی‌رایت)

جدول ۶- توصیه‌های سیاستی به منظور تحقق دیپلماسی شهری فعال در تهران.

توصیه‌های سیاستی	نتایج مثبت برای تهران
<ul style="list-style-type: none"> • هدف‌گذاری ملی و محلی در حوزه جایگاه تهران در نظام دیپلماسی شهری و حکمروایی جهانی • تدوین و تصویب قوانین ناظر بر تسهیل مشارکت تهران در عرصه دیپلماسی شهری • برنامه ریزی به منظور تثبیت تهران به عنوان کانون اصلی دیپلماسی شهری در کشور و منطقه • توسعه همکاری‌ها با بانک جهانی، سازمان ملل و نهادهای وابسته • حمایت از ایجاد دوره‌های آموزش عالی و تربیت متخصصان حوزه دیپلماسی شهری • تجدید ساختار نظام روابط بین‌الملل شهرداری تهران در قالب کانون مدیریت دیپلماسی شهری شهر-منطقه تهران توأم با تقسیم کار و هدف‌گذاری تخصصی در مجموعه شهرداری‌های منطقه کلانشهری تهران • توسعه همکاری‌های داوطلبانه و رسمی شهر با شهر در سطح منطقه کلانشهری تهران و همکاری‌های کلانشهرها در کشور 	<ul style="list-style-type: none"> • فراهم شدن امکان چانه زنی و پیگیری دریافت خدمات فنی، کمک‌های مالی و تخصصی و... از نهادهای بین‌المللی حوزه توسعه شهری • بهبود موقعیت شهر (و حتی کشور) در نظام حکمروایی جهانی، ارتقاء جایگاه شهر و کشور در سطوح کلان و بالای تصمیم‌گیری این نهادها و سهم شدن در هدایت آنها • کاهش تأثیرات نامطلوب تصمیمات، سیاستها و برنامه‌های نهادهای فوق بر شهرها (و به طور عام شهرهای کشورهای در حال توسعه) • حرکت در چارچوب نهادی و سیاستی مشخص در سطح شهرها در عرصه همکاری با سازمانها و نهادهای بین‌المللی مرتبط • افزایش سطح چانه زنی در سازمان‌های بین‌المللی • استفاده از پتانسیل‌های موجود همکاری‌های داوطلبانه و رسمی بین‌المللی به منظور برون رفت از محدودیتهای حاکم بر نظام برنامه ریزی و مدیریت شهری • انتقال تجارب موفق جهانی و توسعه همکاری‌های آموزشی

پهنه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی منطقه به شمار می‌رود که با دیگر رقبای منطقه‌ای خود در رقابتی تنگاتنگ قرار دارد. به ویژه آنکه مطابق با مطالعات صورت گرفته، از یکسو، تهران واجد شرایط مطلوبی در نظام شهرهای جهانی نیست و از سوی دیگر، تاکنون ساز و کاری به منظور مدیریت یکپارچه منطقه کلانشهری تهران شکل نگرفته است. با این حال تهران بر اساس رتبه بندی‌های معتبر بین‌المللی از شرایط مطلوبی به لحاظ شاخص رقابت پذیری شهری بهره‌مند نبوده، به گونه‌ای که بر اساس رتبه بندی شاخص رقابت پذیری شهری GUCI رتبه ۳۳۲ را داشته و از منظر شاخص رقابت پذیری شهری موسسه اکونومیست، در میان ۱۲۰ شهر جهان، رتبه آخر را کسب نموده است. در چنین شرایطی و با تداوم روند فعلی، تهران در فقدان سیاست‌گذاری یکپارچه برای شهر-منطقه تهران در حوزه ارتقاء رقابت پذیری شهری، توسعه دیپلماسی

را بیشتر به یک مجال تبلیغاتی و یا اطلاع رسانی بدل می‌سازد. حال آنکه فرصت‌های نهفته در عرصه دیپلماسی شهری و حکمروایی جهانی برای کلانشهری چون تهران قابل صرف نظر نیست. تحلیلی گذرا در خصوص فرصت‌ها و چالش‌های موجود در مسیر توسعه دیپلماسی شهری و گذار تهران از «مدیریت شهری منزوی» به «دیپلماسی شهری فعال» در شرایط جهانی شدن حاکی از موارد مندرج در جدول ۵ است.

به هر ترتیب تهران اگرچه شهری جهانی محسوب نمی‌شود و حتی فرآیند جهانی شدن را آغاز ننموده است، اما در ارتباط با شهر-منطقه تهران که بیش از ۲۵ درصد از تولید ناخالص ملی کشور متعلق به آن است، توجه به بهره برداری از فرصت‌های ناشی از ارتقاء سطح رقابت پذیری در جذب سرمایه‌های سیال جهانی، اهمیتی ویژه دارد. شهر-منطقه تهران با توجه به جایگاه ژئوپلیتیکی و بعد جمعیتی خود، در گستره فعال‌ترین

هستند فهرست شده اند. ضمن آنکه پیامدها و نتایج تحقق این توصیه‌ها در شرایط تهران، نیز روشن شده است. در نهایت اینگونه می‌توان جمع بندی کرد که اگرچه تهران شهری جهانی نیست و بنابر دیدگاه برخی متخصصان جهانی شدن را نیز آغاز نموده است، اما نمی‌تواند از روند کلان جهانی شدن و جریان‌های فرعی حاکم در حاشیه ابعاد مختلف آن از جمله دیپلماسی شهری و حکمروایی جهانی فارغ مانده و بدان بی توجه باشد. زیرا نادیده گرفتن این پدیده، به نوعی سبب از دست رفتن فرصت‌هایی خواهد شد که جریان عظیم جهانی شدن به همراه دارد. فرصت‌هایی که در صدر آنها، ارتقاء رقابت پذیری شهری و بهره برداری از جریان سرمایه گذاری خارجی، دیپلماسی شهری و نقش آفرینی فعال در عرصه حکمروایی جهانی قرار دارند. بدین سان است که گفته می‌شود حتی شهرهای غیرجهانی نیز می‌توانند در صورت سیاستگذاری فعالانه و سازنده، از پدیده جهانی شدن، به عنوان فرصتی برای تحقق توسعه پایدار شهری بهره برداری نمایند.

شهری و مشارکت در عرصه حکمروایی جهانی، تحت تأثیر آثار نامطلوب جهانی شدن قرار می‌گیرد و از سویی دیگر، نتایج مطلوب و سازنده آن را نیز از دست می‌دهد. روشن است که مشارکت فعال در سطوح فراملی و در عرصه حکمروایی جهانی، نیازمند برخورداری از نظام حکمروایی خوب در سطح ملی و فروملی است و از این رو، حکمروایی خوب و یکپارچه کلانشهری در تهران اهمیتی ویژه خواهد داشت. امری که در شرایط کنونی و با وجود تلاش‌های صورت گرفته، همچنان به سبب ابعادی چون تمرکزگرایی شدید، ضعف مشارکت شهروندان، زنان و سازمان‌های غیردولتی، عدم شکل گیری ساز و کارهای کامل مردم سالاری محلی، ضعف شفافیت، پاسخگویی و قانونمندی و موارد دیگری از این دست، همچنان با چالش‌هایی مواجه است و از این رو، به منظور ورود فعالانه تهران به عرصه جهانی، توجه به آن ضرورت دارد. در جدول ۶ توصیه‌های سیاستی که در واقع راهبردها و راهکارهای لازم به منظور تحقق دیپلماسی شهری فعال در تهران

فهرست منابع

- استیگلیتز، جوزف (۱۳۸۷) جهانی شدن و پیامدهای ناگوار آن، ترجمه محمد رضا باوفا، انتشارات امیرکبیر، تهران.
- امانی، محمد (۱۳۹۰) نقش سازمان‌های بین‌المللی در جایگاه جهانی جدید کلانشهرها (با تأکید بر دیپلماسی شهری و مجمع شهرداران آسیایی)، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران بهار، ۱۳۹۰.
- بصیرت، میثم (۱۳۹۱) تأثیرات جهانی شدن بر حکمروایی کلانشهری، مطالعه موردی تهران، رساله دکتری شهرسازی، دانشکده شهرسازی پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.
- بصیرت، میثم (۱۳۹۳) «گذار از مدیریت شهری منزوی به دیپلماسی شهری فعال در شرایط جهانی شدن: تحلیلی بر تجربه تهران»، همایش ملی «شهرجهانی» (نقش ارتباطات راهبردی و دیپلماسی شهری در توسعه اجتماعی)، اردیبهشت ۹۳، تهران.
- بصیرت، میثم، عزیز، محمدمهدی، زبردست، اسفندیار و احمدآخوندی، عباس (۱۳۹۱)، «فرصت‌ها و چالش‌های حکمروایی کلانشهری خوب در عصر جهانی شدن»، مطالعه موردی تهران، فصلنامه هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی، شماره ۴۸، صص ۱۶-۵.
- بیکر، ال. تریز (۱۳۸۸) نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ ناییب، نشر نی.
- تاجبخش، کیان (۱۳۸۴) «تهران در شرایط جهانی سازی»، مقاله منتشر شده در مجموعه مطالعات فرادست طرح جامع تهران، گزارش پیوست: تجارب جهانی در ترسیم نقش فراملی تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران.
- تاجبخش، کیان (۱۳۸۵) «جهانی سازی یا بهبود بهره وری: بررسی ارتباط بین چالش‌های اصلی کلانشهر تهران»، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۱۸، پاییز ۱۳۸۵، صص ۳۳-۲۲.
- تاملینسون، جان (۱۳۸۱) جهانی شدن و فرهنگ، ترجمه محسن حکیمی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران.
- دفتر همکاری‌های بین‌المللی علمی تخصصی شهرداری مشهد (۱۳۸۹) گزارشی از نشست استراتژیک منطقه‌ای صندوق جهانی توسعه شهرها (اسفند ۱۳۸۹)، شهرداری مشهد.

پی‌نوشت‌ها

- 1 World City.
 - 2 Informational City.
 - 3 Cosmopolis.
 - 4 Global City.
 - 5 Subnational.
- ۶ نگاه کنید به ساسن، ۱۳۸۹، ۱۵۵ و ۸۵.
- ۷ فضای مجازی هم مانند شهر می‌تواند در مقایسه با فضای سیاسی ملی، فضای ملموس تری برای کشمکش‌های اجتماعی باشد. این فضا به مکانی تبدیل می‌شود که در آن، بازیگران سیاسی غیررسمی می‌توانند به گونه‌ای بسیار آسان‌تر از مجراهای نهادی ملی در سیاست مشارکت کنند. فضای مجازی می‌تواند طیف گسترده‌ای از کشمکش‌های اجتماعی را در خود جای دهد و بدون نیاز به هماهنگی با نظام سیاسی رسمی، به پیدایش گونه‌های نوی از کنشگران سیاسی کمک کند (ساسن، ۱۳۸۹، ۱۷۳).
- 8 Public Diplomacy.
 - 9 Digital Diplomacy.
 - 10 City Diplomacy.
 - 11 Organization of Islamic Capitals & Cities.
 - 12 United Nations Development Program.
 - 13 United Cities and Local Governments.
 - 14 Global fund for Cities Development (FMDV in French).
 - 15 World Bank.
 - 16 Asian Mayors Forum.
 - 17 Mayors for Peace.
 - 18 IMF -- International Monetary Fund.
 - 19 Descriptive Research.
 - 20 Explanatory Research.
 - 21 Exploratory Research.
 - 22 Secondary Analysis.
 - 23 Meta Analysis.
 - 24 Sister City.

- available at <http://www.legalserviceindia.com/articles/glp.htm>.
- Douglass, Mike & Haug, Liling (2007) "GLOBALIZING THE CITY IN SOUTHEAST ASIA: UTOPIA ON THE URBAN EDGE - THE CASE OF PHU MY HUNG", SAIGON, IJAPS Vol. 3, No. 2 (November).
- Fligstein, Neil (2001) *the architecture of markets: An economic sociology of twenty-first-century capitalist societies*. Princeton, NJ: Princeton University.
- Friedman, Jonathan (1995) *Global System, Globalization and the Parameters of Modernity*, in Featherstone, M., Lash, S. and Robertson, R. (eds.) *Global Modernity*, pp. 69-90, London: Sage.
- Friedmann, J., Wolff, G. (1982) "World City Formation: An Agenda for Research and Action". *International Journal of Urban and Regional Research* 6, 309-344.
- Fukuyama, Francis (1992), *the End of History and the Last Man*, New York: Macmillan.
- Goss, S. (2001) *Making Local Governance Work*, Palgrave.
- Grant, Richard and Jan Nijman (2002) "Globalization and the corporate geography of cities in the less-developed world," *Annals of the Association of American Geographers*, 92 (2), pp. 320-340.
- Grant, Richard and John Rennie Short, eds (2002) *Globalization and the Margins*, New York: Palgrave
- Gugler, Josef, ed. (2004) *World Cities beyond the West: Globalization, Development and Inequality*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Haider, D. (1992). *Place Wars: new realities of the 1990s*. *Economic Development Quarterly*, 6, pp. 127-134.
- Hall, T. and Hubbard, P. (1998) *the Entrepreneurial City: Geographies of Politics, Regime and Representation*, Chichester: John Wiley and Sons.
- Harvey, David (1989b) *the Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*, Cambridge: Blackwell.
- Held, D. (1995) *Democracy and the global order: from the modern state to cosmopolitan governance*, Cambridge: Polity Press.
- Hirst, P. and Thompson, G. (1996), *Globalization in Question*, Cambridge, Polity Press.
- IMF (2002) "Globalization: Threat or Opportunity?" *International Monetary Fund (IMF)*, (Available at: <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm>).
- Kim, Y.-H. And Short, J. R. (2008) *Cities and Economies*, London / New York: Routledge.
- Knox, Paul L. and Peter J. Taylor, Eds, 1995, *World Cities in a World System*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Marcus, Peter (2006) "Space in the Globalizing city". Published in *The Global Cities Reader (Urban Readers Series)*. Edited by Neil Brenner and Roger Keil. London & New York: Routledge, 361-369.
- Marefat, Mina (2004) "Fractured Globalization: A Case Study of Tehran", in *New Global History and the City*, edited by Elliott Morss, New Global History Press.
- McGrew, AG (1992) *A global society?* In S. Hall, D. Held and A. McGrew (Eds), *Modernity and its Futures*. Cambridge: Polity Press.
- Miller, David. (2002) *The Regional Governing of Metropolitan America*, Boulder: West View Press.
- Ni, Pengfei and Kresl, Peter Karl (2010) *the Global Urban Competitiveness Report- 2010*, Edward Elgar Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA.
- Pizarro, R.E, Wei, L.A, and Banerjee, T. (2003) 'Agencies of globalization and third world urban form: A review', *Journal of Planning Literature*, November 1, 2003
- سازمان، ساسکیا (۱۳۸۹) *جامعه‌شناسی جهانی شدن*، ترجمه مسعود کرباسیان، نشر چشمه، تهران.
- سلیمانی کهل، جمشید و فیضی، فرزانه (۱۳۹۰) *معرفی مراکز و سازمان‌های علمی و پژوهشی بین‌المللی و داخلی فعال در حوزه مدیریت شهری*، گزارش مدیریت روابط عمومی و امور بین‌الملل مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، دانش شهر (شماره ۳۹) اردیبهشت ۱۳۹۰.
- شورت، جان رنه و کیم، یونگ هیوم (۱۳۸۴) *جهانی شدن و شهر*، ترجمه احمد پوراحمد و شایان (قهرمان) رستمی، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران.
- شورت، جان رنه و کیم، یونگ هیوم (۱۳۸۴) *جهانی شدن و شهر*، ترجمه پوراحمد، احمد و رستمی، شایان، پژوهشگاه علوم انسانی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- فریادی، شهرزاد (۱۳۸۱) *تدوین زبان طراحی شهری محلی (ایرانی) در فرایند جهانی شدن (شهرها)* (با تأکید بر مفهوم هسته‌های شهری)، رساله دکتری شهرسازی، به راهنمایی: حسین بحرینی؛ استاد مشاور: محسن حبیبی، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.
- قورچی، مرتضی و امانی، محمد (۱۳۸۸) *دیپلماسی شهری در فرایند جهانی شدن*، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، دانش شهر (شماره ۷) بهمن ماه ۱۳۸۸.
- کیوی، ریمون و کامپنهود، لوک وان. (۱۳۸۶) *روش تحقیق در علوم اجتماعی*، ترجمه عبدالحسین نیک گهر، چاپ دوم، انتشارات توتیا.
- مدنی پور، علی (۱۳۸۷) *فضاهای عمومی و خصوصی شهر*، ترجمه فرشاد نوریان، انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران.
- مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران (۱۳۹۰) *طرح مطالعاتی جهانی شدن تهران*، کارفرما: اندیشگاه بافت شهر تهران (سازمان نوسازی شهر تهران)، گزارش منتشر نشده.
- موسوی شفقانی، مسعود (۱۳۹۰) «دیپلماسی شهری (ابزاری برای توسعه ملی در عصر فضای جریان‌ها)»، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، دانش شهر: شماره ۱۸، بهار ۱۳۹۰.
- واعظی، محمود (۱۳۸۸)، *دیپلماسی اقتصادی*، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، تهران.
- Albrow, Martin (1997) *The Global Age*. Stanford: Stanford University Press.
- Barlow, I. Max. (1991) *Metropolitan Government*, Routledge, London and New York.
- Beaverstock, J.V., P. Taylor and R.G. Smith (1999) *A Roster of World Cities*. *Cities*, Vol. 16, pp. 445-458.
- Boyer, Christine (1988), "The Return of Aesthetics to City Planning," *Society*, 25 (4): 49-56.
- Castells, M (1996) *the Rise of the Network Society*. Blackwell. Oxford.
- Castells, M (1997) *the Power of Identity*. Blackwell. Oxford.
- Castells, M (1998) *End of Millennium*. Blackwell. Oxford.
- Castells, M. (1989) *the Informational City: Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban Regional Process*, Oxford: Blackwell.
- Chinkin, C. (1998) *International law and human rights*. In T. Evans (ed.), *Human Rights Fifty Years On: A Reappraisal*, Manchester: Manchester University Press.
- Cybrisky, Roman (1999) "Changing patterns of urban public space: Observations and assessments from the Tokyo and New York metropolitan areas" *Cities* (16:4) 223-231.
- Daroudi, Mohammad Reza and Peimani, Nastaran (2013) "Assessing Urban Diplomacy Approach on Foreign Investors in Tehran Using Network Analysis Process - SWOT Analysis", *Middle-East Journal of Scientific Research* 15 (5): 715-722.
- Dasgupta, Parikshit (2003) "Globalization of Law and Practices",

Westport: Praeger, pp. 11 – 129.

Taylor, P. J., Catalano, G. and Walker, D. R. F. (2002) *exploratory analysis of the world city network*. Urban Studies 39, pp. 2377–94.

Taylor, Peter J. (2004), *World City Network: A Global Urban Analysis*, London: Routledge.

Taylor, Peter J. (2000) "World cities and territorial states under conditions of contemporary globalization," *Political Geography*, 19(1), pp. 5–32.

<http://www.imf.org/external/about.htm>

www.asianmayors.org/fa/

www.cities-localgovernments.org

www.citydiplomacy.org

www.findv.net/en

www.mayorsforpeace.org

www.metropolis.org/

www.oicc.org

www.undp.org

www.unhabitat.org/

www.worldbank.org/

Sassen, Saskia (2001) *The Global City*: New York, London, Tokyo, 2nd edition, Princeton University Press, Princeton, NJ.

Sassen, Saskia (1991), *the Global City*: New York, London, Tokyo, Princeton: Princeton University Press.

Savitch, H. V. and Paul Kanto (2002), *Cities in the International Marketplace: The Political Economy of Urban Development in North America and Western Europe*, Princeton: Princeton University Press.

Schäfer, Wolf (2004) *How Global is Tehran? Tangential Remarks on the Globality of Cities*. in *New Global History and the City*, edited by Elliott Morss. New Global History Press.

Scott, Allen John (2001), *Global City – Regions: Trends, Theory*, Policy Oxford University Press.

Short J (2004) "Black holes and loose connections in a global urban network". *Professional Geographer* 56:295–301 . .

Smith, David A. (2003) "Rediscovering cities and urbanization in the 21st century worldsystem," in Wilma A. Dunaway, ed., *Emerging Issues in the 21st Century World – System, Volume II: New Theoretical Directions for the 21st Century World – System*,

